

Etyka interpretacji tekstu literackiego

Seria Narracje w Edukacji prezentuje książki poświęcone zjawiskom i tendencjom o znaczeniu zasadniczym dla przemian w edukacji i dydaktyce. Narracje literackie, kulturowe, antropologiczne, artystyczne, pedagogiczne budują przestrzeń, w której paradygmat edukacyjny ulega przekształceniom, staje się kreatywny i nowoczesny. W publikowanych monografiach i pracach zbiorowych interpretowanie szeroko rozumianej humanistyki służy redefiniowaniu edukacyjnego dyskursu.

Anna Włodarczyk

Etyka interpretacji tekstu literackiego

Postmodernizm. Humanizm. Dydaktyka

Seria: Narracje w Eduk@cji

REDAKTOR NAUKOWY SERII

prof. dr hab. Anna Pilch

RECENZENT

dr hab. Joanna Hobot-Marcinek

PROJEKT OKŁADKI

Pracownia Register

Na okładce wykorzystano fragment pracy Nicholasa Galanina z serii Written Portraits (Anne Frank), Beeld Boekenweek 2011: CPNB, Van Wanten Etcetera, Soeverein en N. Galanin.

Publikacja finansowana przez Uniwersytet Jagielloński ze środków Wydziału Polonistyki.

© Copyright by Anna Włodarczyk & Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego

Wydanie I, Kraków 2014

All rights reserved

Niniejszy utwór ani żaden jego fragment nie może być reprodukowany, przetwarzany i rozpowszechniany w jakikolwiek sposób za pomocą urządzeń elektronicznych, mechanicznych, kopiujących, nagrywających i innych oraz nie może być przechowywany w żadnym systemie informatycznym bez uprzedniej pisemnej zgody Wydawcy.

ISBN 978-83-233-3717-1

www.wuj.pl

Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego

Redakcja: ul. Michałowskiego 9/2, 31-126 Kraków

tel. 12-663-23-81, 12-663-23-82, fax 12-663-23-83

Dystrybucja: tel. 12-631-01-97, tel./fax 12-631-01-98

tel. kom. 506-006-674, e-mail: sprzedaz@wuj.pl

Konto: PEKAO SA, nr 80 1240 4722 1111 0000 4856 3325

Ze słuchaniem słowika jest tak jak z poznaniem w ogóle. Za dużo nie można. To się właśnie nazywa przyzwoitość. Może też pokora. I poza tym tak się szczęśliwie składa, że „za dużo” jest niepotrzebne. Do obrazu istotności nie dodaje. Obrazu nie klaruje. Przeciwnie: zamazuje. Wykrzywia. Niszczy. Umieścić się w treści – oto być może cała treść. W tym, myślę, mieści się również szukanie nowych treści, które jeżeli są, to należy je odkryć, po to aby w nich się umieścić. A potem w nich się utrzymać.

Edward Stachura, *Wszystko jest poezja* (1975)

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....	11
WPROWADZENIE W PROBLEMATYKĘ POSTMODERNISTYCZNYCH SPORÓW I TENDENCJI	17
Postmodernizm: koncepcje, problemy, terminologia.....	18
Humanizm jako punkt sporu we współczesnej filozofii.....	21
Pluralizm etyczny.....	24
Konsekwencje „zwrotu etycznego” – pluralizm interpretacyjny.....	27
Człowiek wobec literatury jako byt narracyjny	32
Implikacje etyczne dla dydaktyki polonistycznej.....	35

CZĘŚĆ PIERWSZA ETYKA (PRE)ONTOLOGICZNA

ROZDZIAŁ 1

HEIDEGGEROWSKA DROGA OD ONTOLOGII FUNDAMENTALNEJ DO ETYKI.

<i>PROJEKT MYŚLENIA SPOSOBU BYCIA</i>	41
1.1. Heideggerowska wizja humanizmu.....	43
Problem bycia (<i>Sein</i>) i bytu (<i>Seienden</i>)	43
<i>Dasein</i> – człowiek jako obecność.....	44
„Humanizm dość osobliwego rodzaju”.....	46
Spór o wykładnię bycia	47
1.2. Etyka źródłowa – problem ugruntowania.....	51
Problem winy i sumienia	52
Przeciw etyce wartościującej.....	52
Etyka jako <i>zadomowienie</i>	53
1.3. Myślenie jako etyczna postawa interpretacyjna	54

ROZDZIAŁ 2

KONCEPCJA HUMANIZMU INNEGO CZŁOWIEKA EMMANUELA LEVINASA.

<i>ODPOWIEDZIALNOŚĆ W FILOZOFII PIERWSZEJ</i>	59
2.1. Humanistyczna koncepcja doświadczenia Drugiego	62
Humanizm jako filozofia bliźniego.....	63

Dobro jako istota bycia	64
Współczesny wymiar humanizmu Levinasa	65
2.2. Epifania twarzy – wydarzenie etycznie fundamentalne	67
Etyka jako fundament podmiotowości	68
Od kultury immanencji do kultury transcendencji	69
2.3. Odpowiedzialność wobec inności w etyce interpretacji	70

ROZDZIAŁ 3

DOŚWIADCZENIE CZŁOWIEKA W MYŚLI JÓZEFA TISCHNERA.

<i>SPOTKANIE NA SCENIE DRAMATU</i>	75
3.1. Doświadczenie człowieka w spotkaniu	78
Człowiek jako <i>istota dramatyczna</i>	79
Twarz innego jako otwarcie horyzontu dobra	81
Dochodzenie do człowieczeństwa jako dojrzałości	83
3.2. Etyka jako droga od aksjologii i dobra do rozumienia zasad	85
Etyka jako twórcze doświadczenie wartości	85
Rozumienie siebie jako świadomość reguł	87
3.3. Dialogiczność etyki interpretacji	88

ROZDZIAŁ 4

KSZTAŁCENIE ODBIORU TEKSTU WOBEC (PRE)ONTOLOGICZNEJ ETYKI INTERPRETACJI

91

MODELE LEKTURY

Model 1. Interpretacja etyczna jako projekt myślenia (Jerzy Kosiński, <i>Malowany ptak</i>)	93
Model 2. Interpretacja etyczna jako odpowiedzialność wobec inności (Dorota Terakowska, <i>Poczwarka</i>)	97
Model 3. Interpretacja etyczna jako dialog (Olga Tokarczuk, <i>Ostatnie historie</i>)	101

CZEŚĆ DRUGA ETYKA POSTMODERNISTYCZNA

ROZDZIAŁ 1

BAUMANOWSKA KONCEPCJA CZŁOWIEKA PONOWOCZESNEGO.

<i>MORALNA ODPOWIEDZIALNOŚĆ JEDNOSTKI</i>	109
1.1. Ponowoczesna kondycja człowieka	112
Wcielenia człowieka ponowoczesnego	113
Poszukiwanie tożsamości w płynnym świecie	115
Człowiek w globalnej wiosce	117
1.2. Etyka ponowoczesna	117
Odpowiedzialność moralna jednostki	119
Moralność wobec niestabilnej rzeczywistości	121
1.3. Niepewność jako kategoria etyki interpretacji	122

ROZDZIAŁ 2**ESTETYCZNA WIZJA PODMIOTU MICHELA FOUCAULTA.**

ŻYCIE JAKO REDESKRYPCJA	125
2.1. <i>Śmierć człowieka</i> jako problem (anty)humanizmu	127
Człowiek wobec swego początku	128
Uwikłanie podmiotu w struktury wiedzy i władzy	129
Estetyczna koncepcja człowieka jako dzieła sztuki	130
2.2. Etyka postmodernistyczna	133
Praca nad sobą jako <i>ethos</i>	134
2.3. Introspektywność etyki interpretacji	135

ROZDZIAŁ 3**DERRIDOWSKA KONCEPCJA PRZEKRACZANIA I MARGINALIÓW.**

DEKONSTRUKCJA JAKO RE-DEFINICJA	138
3.1. Dekonstrukcja jako wizja humanizmu	141
Kres człowieka jako jego początek.....	141
Człowiek wobec wołania innego.....	142
3.2. Etyka dekonstrukcji.....	144
Etyczna odpowiedź	145
Szacunek i odpowiedzialność wobec inności.....	145
3.3. Etyka interpretacji jako <i>kontrsygnatura</i>	147

ROZDZIAŁ 4**NEOPRAGMATYZM RICHARDA RORTY'EGO JAKO „SŁABA” REFLEKSJA.**

ŻYCIE JAKO WSPÓLNOTA LITERACKA	150
4.1. Humanizm etnocentryczny.....	152
Kultura jako fundament człowieka.....	153
Autokreacja człowieka.....	154
Wizja społeczeństwa jako kultury literackiej	155
4.2. Koncepcja etyki bez zasad	156
Problem postępu moralnego	157
4.3. Wrażliwość jako kategoria etycznej interpretacji	157

ROZDZIAŁ 5**KSZTAŁCENIE ODBIORU TEKSTU WOBEC POSTMODERNISTYCZNEJ**

ETYKI INTERPRETACJI	160
----------------------------------	-----

MODELE LEKTURY

Model 1. Interpretacja etyczna jako niepewność (Stefan Chwin, <i>Żona prezydenta</i>).....	162
Model 2. Interpretacja etyczna jako introspekcja (Manuela Gretkowska, <i>Polka</i>).....	167
Model 3. Interpretacja etyczna jako kontrsygnatura (Wojciech Kuczok, <i>Gnój</i>)	172
Model 4. Interpretacja etyczna jako wrażliwość (Wojciech Kuczok, <i>Senność</i>)	177

CZĘŚĆ TRZECIA

ETYKA HERMENEUTYCZNA

ROZDZIAŁ 1

GADAMEROWSKA WIZJA ŚWIATA I CZŁOWIEKA.

<i>HERMENEUTYKA JAKO DIALOGICZNOŚĆ I KONTYNUACJA</i>	183
1.1. Humanizm Gadamera jako koncepcja dialogiczna	183
Język jako natura człowieka	187
Człowiek wobec tradycji	188
Tekst jako otwarcie człowieka na świat	189
1.2. Gadamerowska hermeneutyka jako etyka kontynuacji	190
Etyka jako postawa człowieka ku poznaniu siebie	192
1.3. Empatia w etycznej interpretacji	193

ROZDZIAŁ 2

HERMENEUTYKA PAULA RICOEURA JAKO GLOBALNA WIZJA CZŁOWIEKA.

<i>NARRACYJNE I ETYCZNE UKONSTYTUOWANIE PODMIOTU</i>	196
2.1. Humanizm Ricoeura jako całościowa wizja człowieka	199
Hermeneutyka jako próba odnalezienia podmiotu	200
Człowiek wobec tekstu jako <i>byt narracyjny</i>	202
2.2. Etyka jako fundament struktury człowieka	203
Etyczna struktura tożsamości człowieka	205
Kwestia doświadczenia etycznego	207
2.3. Doświadczenie jako kategoria etyki interpretacji	208

ROZDZIAŁ 3

HERMENEUTYKA NIHILISTYCZNA GIANNIEGO VATTIMO.

<i>WIZJA „SŁABEJ” ONTOLOGII I ETYKI</i>	211
4.1. Humanizm jako kryzys lub koncepcja <i>słabego</i> podmiotu	214
Wizja transparentnego społeczeństwa	215
4.2. Etyka hermeneutyczna	217
Hermeneutyka jako etyka komunikacji	218
Hermeneutyka jako etyka interpretacji	218
4.3. Pluralizm etyki interpretacji	219

ROZDZIAŁ 4

KSZTAŁCENIE ODBIORU TEKSTU WOBEC HERMENEUTYCZNEJ ETYKI INTERPRETACJI

222

MODELE LEKTURY

Model 1. Interpretacja etyczna jako empatia (Jacek Dehnel, <i>Lala</i>)	224
Model 2. Interpretacja etyczna jako doświadczenie (Olga Tokarczuk, <i>Prawiek i inne czasy</i>)	229
Model 3. Interpretacja etyczna jako pluralizm (Antoni Libera, <i>Madame</i>)	234

BIBLIOGRAFIA	239
--------------------	-----

INDEKS	259
--------------	-----

WSTĘP

Niniejsza książka ma na celu¹ stworzenie selektywnego wyboru różnych wizji humanizmu, koncepcji etyki oraz etycznych modeli interpretacyjnych. Dobór określonych zjawisk filozoficznych nie jest próbą całościowego ujęcia tematu etyki interpretacji, ale rekonstrukcją tych stanowisk filozoficznych, które mogą jednocześnie stanowić refleksję dla dydaktyki polonistycznej. Trzeba zatem wyjaśnić, że dokonanie pełnego opisu każdej z filozoficznych koncepcji jest zamierzeniem usytuowanym poza horyzontem moich badań.

Zróznicowane koncepcje etyki interpretacji tekstu literackiego zostały ukazane na tle postmodernistycznych kontrowersji wokół współczesnej wizji humanizmu i zestawione z adekwatnymi wizjami etyki. Otóż celem tej książki jest stworzenie kulturowej płaszczyzny, na której refleksja filozoficzna mogłaby równocześnie zaistnieć i przełożyć się na obszar kształcenia interpretacji tekstu literackiego przyszłych nauczycieli na poziomie akademickim. Trzeba mieć bowiem świadomość, że etyka interpretacji jest zagadnieniem praktycznie nieistniejącym i niewykorzystanym jak dotąd w praktyce interpretacyjnej współczesnej metodyki nauczania literatury². Prezentowany obszar badawczy stanowi poloni-

¹ Książka została ukończona w 2010 r. Jej publikacja następuje więc z opóźnieniem, co sprawia, iż ewentualne prace filozoficzne, teoretycznoliterackie oraz metodyczne, które dodatkowo mogłyby wzbogacić dyskurs wokół etyki interpretacji, a ukazały się po ukończeniu prac autorki, nie zostały w niej uwzględnione. Nie dotyczy to jednak prac, które były dostępne w językach obcych, a po 2010 r. ukazały się w tłumaczeniu na język polski.

² Wyjątek stanowią prace: Anny Pilch, która podejmuje temat strategii interpretacyjnych przeniesionych na czytanie poezji pt. *Kierunki interpretacji tekstu poetyckiego. Literaturoznawstwo i dydaktyka*, Kraków 2003 oraz Anny Janus-Sitarz *Przyjemność i odpowiedzialność w lekturze. O praktykach czytania literatury w szkole*, Kraków 2009, która wykorzystuje trzy modele interpretacyjne (hermeneutyczny, dekonstrukcyjny i intertekstualny) i przenosi je na kategorię przyjemności oraz odpowiedzialności czytelniczej. Warto wspomnieć także o pracach Barbary Myrdzik, która hermeneutykę literacką czyni refleksją współczesnej dydaktyki polonistycznej (*Rola hermeneutyki w edukacji polonistycznej*, Lublin 1999) czy publikacjach Krystyny Koziółek (*Sytuacje dydaktyczne. O niektórych konsekwencjach „zwrotu etycznego” dla nauczania literatury*, „Teksty Drugie” 2004, nr 6 oraz *Czytanie z innym. Etyka. Lektura. Dydaktyka*, Katowice 2006).

Zdecydowany głos w sprawie nieobecności implikacji postmodernistycznych we współczesnej dydaktyce polonistycznej zabiera Marek Pieniążek; zob. M. Pieniążek, *Szkolny dialog między modernizmem a postmodernizmem: z dramatu milczącej wrogości ku metodyce dramatycznego poznania*, [w:] *Dialog kultur w edukacji*, red. B. Myrdzik, M. Karwatowska, Lublin 2009.

styczną refleksję, wzbogacającą kompetencje nauczyciela polonisty i realizujący się w konkretnych działaniach w zakresie interpretacji literatury współczesnej na lekcjach języka polskiego.

Książka skierowana jest przede wszystkim do metodyków, kształcących przyszłych nauczycieli języka polskiego, a także studentów polonistyki, szukających inspiracji dla dydaktycznych praktyk na poziomie licealnym. Niniejsza książka może ponadto stanowić teoretyczną i praktyczną pomoc dla nauczycieli języka polskiego, pragnących wzbogacić swój warsztat o nowe etyczne kierunki interpretacji³, a także dla studentów, którzy stoją przed własnymi, indywidualnymi sposobami czytania literatury najnowszej.

Do podjęcia tematu etyki interpretacji zainspirowały mnie najnowsze zmiany w zakresie podstawy programowej⁴, otwierające przed nauczycielami języka polskiego możliwość czytania z uczniami literatury najnowszej, a tym samym pogłębiania refleksji i stworzenia własnego warsztatu interpretatorskiego i badawczego. Nowa podstawa programowa przewiduje bowiem dobór tekstów literackich dokonywany przez polonistę. Umożliwia nauczycielowi własne poszukiwania płaszczyzny, na której określone teksty literackie korespondowałyby z najnowszymi koncepcjami interpretacyjnymi. Dodatkowe wzmocnienie poszukiwań stanowi obecność literatury współczesnej na rozszerzonej maturze

W zakresie współczesnej myśli pedagogicznej, z której polonistyka czerpie inspiracje wychowawcze, wymienić należy następujących autorów: Zbyszko Melosik (*Postmodernistyczne kontrowersje wokół edukacji*, Toruń–Poznań 1995; *Teoria i praktyka edukacji wielokulturowej*, Kraków 2007; *Kultura, tożsamość i edukacja: migotanie znaczeń*, Kraków 2009), Tomasz Szukdlarek (*Wiedza i wolność w pedagogice amerykańskiego postmodernizmu*, Kraków 1993), a także polonistów, podejmujących dyskurs o charakterze dydaktycznym: Bożena Chrząstowska (*Poetyka stosowana*, Warszawa 1978), Maria Kwiatkowska-Ratajczak (*Metodyka konkretności*, Poznań 2002), Zenon Uryga (*Godziny polskiego. Z zagadnień kształcenia literackiego*, Warszawa 1996) oraz Stanisław Bortnowski (*Przewodnik po sztuce uczenia literatury*, Warszawa 2005). Ponadto ważnym źródłem wiedzy polonistycznej i metodycznej (w tym dotyczącej kierunków interpretacji i wykorzystania ich w pracy dydaktyka) stanowią: seria Edukacja Nauczycielska Polonisty pod redakcją Anny Janus-Sitarz, dwa tomy *Metodyki literatury*, oprac. J. Pacheczka, A. Piątkowska, K. Salkiewicz, Warszawa 2001–2002, a także seria *Studia Etyczne i Estetyczne* pod redakcją Tadeusza Szkołuta.

³ Nacisk na niezbędne przygotowanie nauczyciela polonisty do ustawicznego samokształcenia, tzn. konieczność rozwoju zawodowego i intelektualnego, kładzie między innymi: Jadwiga Kowalikowa w pracy *Narodziny nauczyciela polonisty* (Kraków 2006) twierdząc, że to właśnie nauczyciel jest przewodnikiem dla ucznia na drodze „od niewiedzy do wiedzy”; Maria Kwiatkowska-Ratajczak w książce zatytułowanej *Metodyka konkretności* (Poznań 2002), zwracając uwagę na to, iż polonista powinien samodzielnie dokonywać wyborów w zakresie edukacji swoich uczniów, na podstawie analizy niejednorodnej i niejednoznacznej rzeczywistości; Barbara Myrdzik w *Zrozumieć siebie i świat. Szkice i studia o edukacji polonistycznej* (Lublin 2006), dowodząc, iż literatura stanowi ważny element na drodze budowania dojrzałości i tożsamości kulturowej uczniów.

⁴ Mowa tu o *Podstawie programowej*, która zgodnie z rozporządzeniem MEN, weszła w życie z dniem 1 września 2009 r. W szkołach podstawowych i gimnazjach obowiązuje ona od roku szkolnego 2009/2010, natomiast szkoły ponadgimnazjalne rozpoczęły jej realizację w roku szkolnym 2012/2013.

Pełny tekst *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej* dostępny jest na stronie: http://bip.men.gov.pl/images/stories/akty/27_08.pdf (6.02.2014)

Natomiast treść podstawy programowej została opublikowana na stronie: <http://www.cke.edu.pl/index.php/podstawa-programowa-ksztalcenia-ogolnego> (6.02.2014).

pisemnej z języka polskiego, która obejmuje dzieła spoza podstawowego kanonu lektur⁵. Ponadto, nowa formuła matury 2015⁶ będzie skłaniać polonistów do poszerzania pola własnych zainteresowań i kompetencji interpretacyjnych, a także przygotowania młodego odbiorcy do kształtowania własnego, krytycznego stanowiska badawczego. Trzeba uwzględnić, iż także uniwersytecki kanon lektur w ciągu ostatnich kilku lat dopomniął się o literaturę po 1989 roku⁷. Wszystkie te powody stanowią szansę na wypracowanie indywidualnych postaw czytelniczych i badawczych, dając możliwość uwolnienia literatury z uschematyzowanych praktyk interpretacyjnych, a otwarcia się na indywidualne modele lektury i interpretacji oraz podejmowania wysiłku kształtowania indywidualnych postaw czytelniczych.

Książka składa się z trzech odrębnych części, zestawionych w czterech polach badawczych. Każda z części stanowi odrębny paradygmat, ujęty w określonym rodzaju etyki i zawierający adekwatne wizje humanizmu, koncepcje etyki oraz określone etyczne postawy interpretacyjne. Wyszczególnione filozoficzne wizje reprezentują myślicieli różnych ośrodków badawczych: niemieckiego (Martin Heidegger, Hans Georg Gadamer), francuskiego (Emmanuel Levinas, Jacques Derrida, Michel Foucault, Paul Ricoeur), amerykańskiego (Richard Rorty), włoskiego (Gianni Vattimo) oraz polskiego (Józef Tischner, Zygmunt Bauman). Określone koncepcje filozoficzne zostały usytuowane chronologicznie w każdym z trzech obszarów etyki.

W zakres wizji humanizmu wpisują się koncepcje ujęte w etyce **(pre)ontologicznej**. Mowa tu o **humanizmie dość osobliwego rodzaju** Martina Heideggera, który lokuje człowieczeństwo człowieka przed ontologią; **humanizmie innego człowieka** Emmanuela Levinasa, który ustanawia człowieka odpowiedzialnym wobec innego człowieka niejako immanentnie; **agatologicznej wizji człowieka** Józefa Tischnera, który sytuuje człowieka w obszarze spotkania z Drugim. **Etykę postmodernistyczną** scalają następujące koncepcje: **ponowoczesna wizja humanizmu** Zygmunta Baumana, myśl dotycząca **śmierci człowieka** Michela Foucaulta oraz **kresu człowieka** Jacques'a Derridy, a także projekt **kultury literackiej** Richarda Rorty'ego. **Etykę hermeneutyczną** reprezentują: dialogiczna koncepcja Hansa Georga Gadamera, całościowa wizja człowieka Paula Ricoeura oraz „słaba” wizja podmiotu Gianniego Vattimo.

⁵ Wśród utworów literackich stanowiących przedmiot interpretacji maturalnej (II część: pisanie własnego tekstu) na poziomie rozszerzonym pojawiły się fragmenty prozy między innymi Aleksandra Jurewicza (styczeń 2003), Idy Fink (maj 2005 oraz matura maj 2012), Jarosława Iwaszkiewicza (maj 2006), Sławomira Mrożka (maj 2008), Wiesława Myślińskiego (maj 2009), Olgi Tokarczuk (maj 2010), Jerzego Pilcha (czerwiec 2012), Zbigniewa Herberta (maj 2013) i Melchiora Wańkowicza (maj 2013).

Arkusze egzaminacyjne dostępne są na stronie: <http://www.cke.edu.pl/index.php/arkusze-egzaminacyjne-left/egzamin-maturalny> (6.02.2014).

⁶ Informator Matura 2014/2015 dostępny jest na stronie: <http://www.cke.edu.pl/index.php/egzamin-maturalny/matura-2015> (6.02.2014).

⁷ Na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego od kilku lat literatura po 1989 roku jest odrębnym przedmiotem, kończącym się egzaminem.

BIBLIOGRAFIA

- Ablewicz K., *Teoretyczne i metodologiczne podstawy pedagogiki antropologicznej. Studium sytuacji wychowawczej*, Kraków 2003.
- Abriszewski K., *Interpretacja i etyka dalekiego zasięgu*, [w:] *Filozofia i etyka interpretacji*, red. A.F. Kola, A. Szahaj, Kraków 2007.
- Adamiak M., *Autor-dzieło-czytelnik: trzy wymiary zwrotu etycznego w literaturoznawstwie ponowoczesnym*, [w:] *Filozofia i etyka interpretacji*, red. A.F. Kola, A. Szahaj, Kraków 2007.
- Aksjologia filozoficzna i aksjologiczne problemy współczesności*, red. T. Szkołut, Lublin 1997, t. 4.
- Aksjologiczne dylematy epoki współczesnej*, red. T. Szkołut, t. 1, Lublin 1994.
- Aksjologiczne wyzwania przyszłości*, red. T. Szkołut, t. 3, Lublin 1996.
- Alternatywna pedagogika humanistyczna*, red. B. Suchodolski, Wrocław 1990.
- Andriejew A., *Czymże jest literatura?*, [w:] *Dialog. Komparatystyka. Literatura. Profesorowi Eugeniuszowi Czaplejewiczowi w czterdziestolecie pracy naukowej i dydaktycznej*, red. E. Kasperski, D. Ulicka, Warszawa 2002.
- Andrukowicz W., *Różnorodność prawdy a zagadnienie etyki normatywnej*, [w:] *Moralność i etyka w ponowoczesności*, red. Z. Sareło, Warszawa 1996.
- Attridge D., *Jednostkowość literatury*, przeł. P. Mościcki, Kraków 2007.
- Baker P., *Deconstruction and the Ethical Turn*, Florida 1995.
- Balbierz J., *Z tekstu powstałeś i w tekst się obrócisz. Proza szwedzka 1980–1990*, „Literatura na Świecie” 1993, nr 8.
- Balcerzan E., *Polonisto, kim jesteś?*, „Teksty Drugie” 1990, nr 5/6.
- Ball S.J., *Foucault i edukacja: dyscypliny i wiedza*, przeł. K. Kwaśniewicz, Kraków 1994.
- Banasiak B., *Jacques Derrida – najgłośniejszy myśliciel XX wieku*, http://bb.ph-f.org/teksty/bb_derrida.pdf (16.03.2009).
- Banasiak B., *Michel Foucault – mikrofizyka władzy*, „Literatura na Świecie” 1988, nr 6, http://bb.ph-f.org/teksty/bb_mikrofizyka.pdf.
- Banasiak B., *Na tropach dekonstrukcji*, [w:] J. Derrida, *Pismo filozofii*, red. B. Baran, Kraków 1992.
- Bartoszyński K., *O „zwrotach”, czyli kilka uwag o tak zwanej komunikacji literackiej*, „Teksty Drugie” 2007, nr 3.
- Bartoszyński K., *Od „naukowej” wiedzy o literaturze do „świata literackości”*, „Teksty Drugie” 1990, nr 5/6.
- Baudrillard J., *Precesja symulaków*, [w:] *Nowe media w komunikacji społecznej XX wieku*, red. M. Hopfinger, Warszawa 2002.

- Bauman Z., *Dwa szkice o moralności ponowoczesnej*, Warszawa 1994.
- Bauman Z., *Etyka ponowoczesna*, przeł. J. Bauman, J. Tokarska-Bakir, Warszawa 1996.
- Bauman Z., Gajewska G., *Nadzieje i obawy płynnej nowoczesności*, Gniezno 2005.
- Bauman Z., *Humanista w ponowoczesnym świecie: rozmowy o sztuce życia, nauce, życiu sztuki i innych sprawach*, przeł. R. Kubicki, A. Zeidler-Janiszewska, Poznań 1997.
- Bauman Z., *Medycyna, informatyka i życie wieczne*, [w:] *Aksjologia filozoficzna i aksjologiczne problemy współczesności*, red. T. Szkołut, t. 4, Lublin 1997.
- Bauman Z., *Nad granicami anarchizmu interpretacyjnego*, „Teksty Drugie” 1997, nr 6.
- Bauman Z., *O tarapatach tożsamości w ciasnym świecie*, [w:] *Dylematy wielokulturowości*, red. W. Kalaga, Kraków 2004.
- Bauman Z., *Płynna nowoczesność*, przeł. T. Kunz, Kraków 2006.
- Bauman Z., *Ponowoczesność, czyli dekonstruowanie nieśmiertelności*, [w:] *Postmodernizm a filozofia*, red. S. Czerniak, A. Szahaj, Warszawa 1996.
- Bauman Z., *Prawodawcy i tłumacze*, przeł. A. Tanalska, [w:] *Postmodernizm. Antologia przekładów*, oprac. R. Nycz, Kraków 1997.
- Bauman Z., *Szanse etyki w zglobalizowanym świecie*, przeł. J. Konieczny, Kraków 2007.
- Bauman Z., *Wieloznaczność nowoczesna, nowoczesna wieloznaczność*, przeł. J. Bauman, Warszawa 1995.
- Bielik-Robson A., *Do dekonstrukcji i z powrotem*, [w:] *Polonistyka w przebudowie. Literaturoznawstwo – wiedza o języku – wiedza o kulturze – edukacja: Zjazd Polonistów, Kraków, 22–25 września 2004*, red. M. Czermińska i in., t. 1, Kraków 2005.
- Bielik-Robson A., *Kilka wątpliwości na temat etyki krytycznej: uwagi tłumacza*, „Teksty Drugie” 2002, nr 1/2.
- Bingham A., *I Am the Missing Pages of the Text I Teach: Gadamer and Derrida on Teacher Authority*, „Philosophy of Education” 2001.
- Bińczyk E., *Interpretacja poza dualizmem – monizm interpretacyjny Stanleya Fisha*, [w:] *Filozofia i etyka interpretacji*, red. A.F. Kola, A. Szahaj, Kraków 2007.
- Bloom H., *Umysł zamknięty. O tym, jak amerykańskie szkolnictwo wyższe zawiodło demokrację i zubożyło dusze dzisiejszych studentów*, przeł. T. Bieroń, Poznań 1997.
- Bobiński W., *W poszukiwaniu prawdy tekstu (o próbach nie tylko szkolnych)*, [w:] *Wartościowanie a edukacja polonistyczna*, red. A. Janus-Sitarz, Kraków 2008.
- Bobko A., *Wstęp. Józefa Tischnera myślenie o człowieku*, [w:] *O człowieku. Wybór pism filozoficznych*, Wrocław 2003.
- Bolecki W., *Postmodernizm (kartka z kalendarza)*, [w:] *Inna Krytyka*, Kraków 2006.
- Bolecki W., *Polowanie na postmodernistów (w Polsce)*, „Teksty Drugie” 1993, nr 1.
- Bolińska M., *Kształt piękna ukryty w DS.? (O „Poczwarcie” Doroty Terakowskiej)*, [w:] *Dia-log kultur w edukacji*, red. B. Myrdzik, M. Karwatowska, Lublin 2009.
- Bonowicz W., *Tischner*, Warszawa 2003.
- Borkowska E., *Na progu „tajemnicy”. Ślad Innego, czyli „epifanie poetyckie”*, [w:] *Tropy tożsamości: Inny, Obcy, Trzeci*, red. W. Kalaga, Katowice 2004.
- Borowiecka E., *Pojęcie mądrości w kulturze współczesnej*, [w:] *Aksjologiczne dylematy epoki współczesnej*, red. T. Szkołut, t. 1, Lublin 1994.
- Borowski A., *Tożsamość polska i wielokulturowość jako problem edukacji polonistycznej*, [w:] *Polonistyka w przebudowie. Literaturoznawstwo – wiedza o języku – wiedza o kulturze – edukacja: Zjazd Polonistów, Kraków, 22–25 września 2004*, red. M. Czermińska i in., t. 2, Kraków 2005.
- Bourgeois P.L., *Extension of Ricoeur's Hermeneutics*, Hague 1975.

- Bruner J., *Kultura edukacji*, Kraków 2006.
- Bruner J., *Życie jako narracja*, „Kwartalnik Pedagogiczny” 1990, nr 4.
- Budrewicz Z., *Wobec Innego. Funkcje stereotypu w wychowaniu literackim (kartka z dziejów problemu)*, [w:] *Dialog kultur w edukacji*, red. B. Myrdzik, M. Karwatowska, Lublin 2009.
- Burbules N. C., *Postmodern Doubt and Philosophy of Education*, „Philosophy of Education” 1997.
- Burzyńska A., *Czy teoria literatury jeszcze istnieje?*, „Teksty Drugie” 2006, nr 1/2.
- Burzyńska A., *Dekonstrukcja i interpretacja*, Kraków 2001.
- Burzyńska A., *Krajobraz po dekonstrukcji (cz. I)*, „Ruch Literacki” 1995, nr 1.
- Burzyńska A., *Kulturowy zwrot teorii*, [w:] *Kulturowa teoria literatury. Główne pojęcia i problemy*, red. R. Nycz, M.P. Markowski, Kraków 2006.
- Burzyńska A., *Lekturografia. Filozofia czytania według Jacques'a Derridy*, „Pamiętnik Literacki” 2000, z. 1.
- Burzyńska A., Markowski M.P., *Teorie literatury XX wieku*, Kraków 2006.
- Burzyńska A., *Od metafizyki do etyki*, „Teksty Drugie” 2002, nr 1/2.
- Burzyńska A., *Teoria czy postteoria?*, „Teksty Drugie” 1993, nr 1.
- Bytniewski P., *Antropologia wobec wartości samopoznania*, [w:] *Wartości i antywartości w kontekście przeobrażeń kultury współczesnej*, red. T. Szkołut, Lublin 1999, t. 5.
- Cackowski Z., *Aksjologia a pedagogika. Dwanaście dyskusyjnych tez o wartościach i WARTOŚCIACH*, [w:] *Nowoczesność i tradycja*, t. 2, Lublin 1995.
- Carroll N., *Sztuka a krytyka etyczna. Przegląd najnowszych kierunków badań*, przeł. J. Zięba, „Teksty Drugie” 2002, nr 1/2.
- Chrząstowska B., *Autor – dzieło – poetyka. Problemy interpretacji w szkole*, [w:] *Metodyka literatury*, oprac. J. Pachecka, A. Piątkowska, K. Sałkiewicz, t. 2, Warszawa 2002.
- Chrząstowska B., *Konteksty aksjologiczne*, „Polonistyka” 1999, nr 5.
- Chrząstowska B., *Poetyka stosowana*, Warszawa 1978.
- Chrząstowska B., *Poetyka w służbie etyki*, „Polonistyka” 1999, nr 5.
- Chrząstowska B., *Wartości odkrywane, narzucane i postulowane w szkolnej edukacji polonistycznej*, [w:] *Polonistyka w przebudowie. Literaturoznawstwo – wiedza o języku – wiedza o kulturze – edukacja: Zjazd Polonistów, Kraków, 22–25 września 2004*, red. M. Czermińska i in., t. 2, Kraków 2005.
- Chwin S., *Żona prezydenta*, Gdańsk 2005.
- Chymkowski R., *Granice inności w dyskursie – rozważania teoretyczne*, [w:] *Tropy tożsamości: Inny, Obcy, Trzeci*, red. W. Kalaga, Katowice 2004.
- Cieślak R., *Spojrzenie jako Trzeci w dyskursie poetyckim. Przykład Leśmiana*, [w:] *Tropy tożsamości: Inny, Obcy, Trzeci*, red. W. Kalaga, Katowice 2004.
- Critchley S., *Etyka dekonstrukcji*, przeł. J. Gutorow „Odra” 1999, nr 10.
- Culler J., *Dekonstrukcja i jej konsekwencje dla badań naukowych*, przeł. M. B. Fedewicz, [w:] *Dekonstrukcja w badaniach literackich*, red. R. Nycz, Gdańsk 2000.
- Czapliński P., *Nieprzebudzeni*, „artPapier” 2008, nr 17 (113), <http://artpapier.com/?pid=2&cid=1&aid=1523> (28.11.2009).
- Czapliński P., *Nadnaturalny dar ułomności*, „Polityka” 2001, nr 14, <http://terakowska.art.pl/poczwo/recenz1.htm> (12.09.2009)
- Czapliński P., *Trzy opowieści Olgi*, „Gazeta Wyborcza” 2004, nr 224.
- Czarnik T., *Status wartości w czasach przemian współczesnych*, [w:] *Moralność i etyka w ponowoczesności*, red. Z. Sareło, Warszawa 1996.

- Czermińska M. i in., *Autor – podmiot – osoba. Fikcjonalność i niefikcjonalność*, [w:] *Polonistyka w przebudowie. Literaturoznawstwo – wiedza o języku – wiedza o kulturze – edukacja: Zjazd Polonistów, Kraków, 22–25 września 2004*, red. M. Czermińska i in., Kraków 2005, t. 1.
- Człowiek i rzecz. O problemach reifikacji w literaturze, filozofii i sztuce*, red. S. Wyslouch, B. Kaniewska, Poznań 1999.
- Człowiek w nauce współczesnej. Rozmowy w Castel Gandolfo*, red. K. Michalski, Kraków 2006.
- Dąbrowski M., *Etyczny wygłos interpretacji. Rozumienie, warunki, sens*, [w:] *Filozofia i etyka interpretacji*, red. A.F. Kola, A. Szahaj, Kraków 2007.
- Dąbrowski M., *Postmodernizm: myśl i tekst*, Kraków 2000.
- Dąbrowski M., *Projekt krytyki etycznej. Studia i szkice literackie*, Kraków 2005.
- Dąbrowski M., *Swój/Obcy/Inny. Z problemów interferencji i komunikacji międzykulturowej*, Izabelin 2001.
- Dehnel J., *Lala*, Warszawa 2007.
- Dehnel P., *Dekonstrukcja – rozumienie – interpretacja*, Kraków 2006.
- Dekonstrukcja w badaniach literackich*, red. R. Nycz, Gdańsk 2000.
- Derrida J., *Acts of Literature*, red. D. Attridge, New York 1992.
- Derrida J., *Gościnność nieskończona*, przeł. P. Mościcki, „Przegląd Filozoficzno-Literacki” 2004, nr 3 (9).
- Derrida J., *Kres człowieka*, przeł. P. Pieniążek, [w:] *Pismo filozofii*, red. B. Baran, Kraków 1992.
- Derrida J., *Pismo filozofii*, red. B. Baran, Kraków 1992.
- Derrida J., *Polityka przyjaźni*, przeł. T. Zarębski, „Odra” 2001, nr 7–8.
- Derrida J., *Przemoc i metafizyka*, przeł. K. Matuszewski, P. Pieniążek, [w:] *Pismo filozofii*, red. B. Baran, Kraków 1992.
- Derrida J., *Psyché. Odkrywanie innego*, przeł. M.P. Markowski, [w:] *Postmodernizm. Antologia przekładów*, oprac. R. Nycz, Kraków 1997.
- Derrida J., *Różnicowość*, http://bb.ph-f.org/przeklady/derrida_roznicosc.pdf.
- Derrida J., *Some Statesments and Truismms about Neologisms, Newisms, Postisms, Parasitisms and other small Seismisms*, [w:] *The States of Theory: History, Art, and Critical Discourses*, red. D. Carroll, New York 1989.
- Derrida J., *Sygnatura, zdarzenie, kontekst*, [w:] *Pismo filozofii*, red. B. Baran, Kraków 1992.
- Dialog kultur w edukacji*, red. B. Myrdzik, M. Karwatowska, Lublin 2009.
- Dialog. Komparatystyka. Literatura. Profesorowi Eugeniuszowi Czaplejewiczowi w czterdziestolecie pracy naukowej i dydaktycznej*, red. E. Kasperski, D. Ulicka, Warszawa 2002.
- Diller A., *Pluralisms for Education: an Ethics of Care Perspective*, „Philosophy of Education” 1992.
- Dośkonalenie warsztatu nauczyciela polonisty*, red. A. Janus-Sitarz, Kraków 2005.
- Dudek Z. W., Pankalla A., *Psychologia kultury. Doświadczenia graniczne i transkulturowe*, Warszawa 2005.
- Dybel P., *Granice rozumienia i interpretacji. O hermeneutyce Hansa-Georga Gadamera*, Kraków 2004.
- Dylematy wielokulturowości*, red. W. Kalaga, Kraków 2004.
- Dymmel A., *Odbiorca i tekst w perspektywie badań czytelnictwa*, [w:] *Czytanie tekstów kultury. Metodologia, badania, metodyka*, red. B. Myrdzik, I. Morawska, Lublin 2007.

- Dyskusja nad książką Zygmunta Baumana „Etyka ponowoczesna”, [w:] Wartości i antywartości w kontekście przeobrażeń kultury współczesnej, t. 5, Lublin 1999.*
- Dziamski G., *Co po nowoczesności? Dwie perspektywy postmodernizmu, [w:] Postmodernizm. Teksty polskich autorów, red. M.A. Potocka, Kraków 2003.*
- Eco U., Rorty R. i in., *Interpretacja i nadinterpretacja, red. S. Collini, przeł. T. Bieroń, Kraków 2008.*
- Edgoose J., *An ethics of hesitant learning: the caring justice of Levinas and Derrida, „Philosophy of Education” 1997.*
- Edukacja literacka wobec przemian cywilizacyjnych i kulturowych, red. M. Sinica, L. Jazownik, Zielona Góra 2008.*
- Europa i społeczeństwo obywatelskie. Rozmowy w Castel Gandolfo, red. K. Michalski, Kraków 1994.*
- Filozofia i etyka interpretacji, red. A. F. Kola, A. Szahaj, Kraków 2007.*
- Filozofia współczesna, red. J. Tischner, Kraków 1989.*
- Fish S., *Interpretacja, retoryka, polityka, przeł. K. Abriszewski i in., Kraków 2002.*
- Foucault M., *Archeologia wiedzy, przeł. A. Siemek, Warszawa 1977.*
- Foucault M., *Ethics. Subjectivity and Truth, oprac. P. Rainbow, New York 1998.*
- Foucault M., *Filozofia, historia, polityka, przeł. D. Leszczyński, L. Rasiński, Warszawa–Wrocław 2000.*
- Foucault M., *Historia seksualności, przeł. B. Banasik i in., Warszawa 1995.*
- Foucault M., *Kim jest autor?, przeł. M. P. Markowski, [w:] idem, Powiedziane, napisane: szaleństwo i literatura, przeł. B. Banasik i in., Warszawa 1999.*
- Foucault M., *Nadzorować i karać. Narodziny więzienia, tłum. T. Komendant, Warszawa 1993.*
- Foucault M., *Techniki siebie, [w:] Historia seksualności, przeł. B. Banasiak i in., Warszawa 1995.*
- Foucault M., *Powiedziane, napisane: szaleństwo i literatura, przeł. B. Banasiak i in., Warszawa 1999.*
- Foucault M., *Słowa i rzeczy. Archeologia nauk humanistycznych, przeł. T. Komendant, Gdańsk 2006.*
- Foucault M., *Sobąpisanie, przeł. M.P. Markowski, [w:] Powiedziane, napisane: szaleństwo i literatura, przeł. B. Banasiak i in., Warszawa 1999.*
- Gadacz T., *Rozmowa z Gadamerem, www.tygodnik.com.pl/numer/275012/gadacz.html (8.12.2009).*
- Gadamer H.G., *„Obywatele dwóch światów”, przeł. M. Łukasiewicz, [w:] Człowiek w nauce współczesnej. Rozmowy w Castel Gandolfo, red. K. Michalski, Kraków 2006.*
- Gadamer H.G., *Moja droga do filozofii. Wspomnienia, przeł. J. Wilk, Wrocław 2000.*
- Gadamer H.G., *Prawda i metoda. Zarys hermeneutyki filozoficznej, przeł. B. Baran, Warszawa 2007.*
- Gadamer H.G., *Rozum, słowo, dzieje, wybrał i oprac. K. Michalski, przeł. M. Łukasiewicz, K. Michalski, Warszawa 1979.*
- Gadamer H.G., *Słowo na drogę, przeł. M. Łukasiewicz, [w:] Człowiek w nauce współczesnej. Rozmowy w Castel Gandolfo, red. K. Michalski, Kraków 2006.*
- Gadamer H.G., *Teoria, etyka, edukacja. Eseje wybrane, przeł. P. Dehnel i in., Warszawa 2008.*
- Gadamer H.G., *Uniwersalność problemu hermeneutycznego, „Pamiętnik Literacki” 1977, t. LXVIII, z. 4.*

- Gajak-Toczek M., *O budowaniu tożsamości kulturowej ucznia w dialogu i przez dialog*, [w:] *Dialog kultur w edukacji*, red. B. Myrdzik, M. Karwatowska, Lublin 2009.
- Gajda J., *Główne megatrendy w traktowaniu kultury i wynikające stąd implikacje dla edukacji*, [w:] *Sztuka i edukacja kulturalna w czasie przemian*, red. T. Szkołut, Lublin 2000.
- Głowiński M., *Style odbioru*, Kraków 1976.
- Gretkowska M., *Polka*, Warszawa 2007.
- Gruszevska-Blaim L., *(Anty)bohater in statu nascendi*, [w:] *eadem, Gra w SS. Poetyka (nie)powieści Jerzego Kosińskiego*, Lublin 2005.
- Gruszevska-Blaim L., *Gra w SS. Poetyka (nie)powieści Jerzego Kosińskiego*, Lublin 2005.
- Gutorow J., *Inny Derrida? (Kilka refleksji nad tzw. etyką dekonstrukcji)*, „Odra” 1999, nr 10.
- Gutorow J., *Na kresach człowieka. Sześć esejów o dekonstrukcji*, Opole 2001.
- Gutowski W., *Odkrywanie i narzucanie wartości w kulturze współczesnej*, [w:] *Polonistyka w przebudowie. Literaturoznawstwo – wiedza o języku – wiedza o kulturze – edukacja: Zjazd Polonistów, Kraków, 22–25 września 2004*, red. M. Czermińska i in., t. 2, Kraków 2005.
- Habermas J., *Modernizm – niedokończony projekt*, przeł. M. Łukasiewicz, [w:] *Postmodernizm. Antologia przekładów*, oprac. R. Nycz, Kraków 1997.
- Habermas J., *Zachwyt nad szokiem deflacji*, przeł. A. Żychliński, „Odra” 2006, nr 9.
- Has-Tokarz A., *Nieprofesjonalistów i znawców czytania tekstów (kultury). O demokratycznej oraz arystokratycznej postawie odbiorców wobec literatury/sztuki*, [w:] *Czytanie tekstów kultury. Metodologia, badania, metodyka*, red. B. Myrdzik, I. Morawska, Lublin 2007.
- Heck D., *O literaturze w czasach Iris Murdoch. Etyzm czy zwrot etyczny?*, http://prolibris.wimbp.zgora.pl/02_2002/st_007.html.
- Heidegger M., *Budować, mieszkać, myśleć. Eseje wybrane*, przeł. K. Michalski i in., Warszawa 1977.
- Heidegger M., *Bycie i czas*, przeł. B. Baran, Warszawa 2005.
- Heidegger M., *Co znaczy myśleć?*, przeł. J. Mizera, J. Tischner, [w:] *Filozofia współczesna*, red. J. Tischner, Kraków 1989.
- Heidegger M., *List o humanizmie*, przeł. J. Tischner, [w:] *tenże, Budować, mieszkać, myśleć*, przeł. K. Michalski i in., Warszawa 1977.
- Heidegger M., *O źródle dzieła sztuki*, przeł. L. Falkiewicz, „Sztuka i Filozofia” 1992, nr 5.
- Heidegger M., *Przyczynki do filozofii: (z wydarzenia)*, przeł. B. Baran, J. Mizera, Kraków 1996.
- Hennelowa J., *Lektura nie do poduszki*, „Tygodnik Powszechny” 2001, nr 16, <http://terakowska.art.pl/poczwo/recenzje.htm> (16.10.2009).
- Hetmański M., *Komputer a definicja człowieka. Przyczynek do Krytyki czystego rozumu*, [w:] *Aksjologia filozoficzna i aksjologiczne problemy współczesności*, red. T. Szkołut, t. 4, Lublin 1997.
- Hillis Miller J., *Czytanie dokonujące odczytania*, przeł. P. Wawrzyszko, [w:] *Dekonstrukcja w badaniach literackich*, red. R. Nycz, Gdańsk 2000.
- Hillis Miller J., *Humanistic Discourse and the Others* [w:] *Roundtable Discussion*, „Surfaces”, Vol. VI.103 (v.1.0A – 10/08/1996), http://www.pum.umontreal.ca/revues/surfaces/vol6/miller_1.html.
- Hobot J., *Mit, literatura i mitologia nowa w szkolnej praktyce interpretacyjnej*, [w:] *Szkolne spotkania z literaturą*, red. A. Janus-Sitarz, Kraków 2007.

- Hobot J., *Nauczyciel, czyli o roli autorytetu w procesie interpretacji*, [w:] *Doskonalenie warsztatu nauczyciela polonisty*, red. A. Janus-Sitarz, Kraków 2005.
- Hobot J., *Poststrukturalne kierunki badawcze w szkolnej praktyce polonistycznej, czyli o związkach teorii literatury i metodyki*, [w:] *Polonista w szkole. Podstawy kształcenia nauczyciela polonisty*, red. A. Janus-Sitarz, Kraków 2004.
- Hudzik J.P., *Interpretacja – tożsamość – etyka*, [w:] *Filozofia i etyka interpretacji*, red. A.F. Kola, A. Szahaj, Kraków 2007.
- Hudzik J.P., *Praktyczne i estetyczne wymiary rozumu – próbny zarys zagadnienia*, [w:] *Sztuka i edukacja kulturalna w czasie przemian*, red. T. Szkołut, Lublin 2000.
- Hudzik J.P., *Sens życia jako wartość w przestrzeni kultury współczesnej*, [w:] *Wartości i antywartości w kontekście przeobrażeń kultury współczesnej*, red. T. Szkołut, t. 5, Lublin 1999.
- Humanizm i edukacja humanistyczna. Wybór tekstów*, red. B. Suchodolski, Warszawa 1988.
- Humanizm. Tradycje i przyszłość*, red. T. Szkołut, t. 6, Lublin 2003.
- Hutcheon L., *Historiograficzna metapowieść: parodia i intertekstualność historii*, przeł. J. Mariński, [w:] *Postmodernizm. Antologia przekładów*, oprac. R. Nycz, Kraków 1997.
- Idziak U., *Dar. Spór między Jeanem-Lukiem Marionem a Jacques'em Derridą*, Kraków 2009.
- Interpretacje i metodologie. Studia z dydaktyki literatury polskiej*, red. A. Opacka, Katowice 1997.
- Jach W., *Autentyczność jako krytyka koncepcji podmiotowości Charlesa Taylora i Richarda Rorty'ego*, „*Terazniejszość, Człowiek, Edukacja*” 2008, nr 2.
- Jameson F., *Postmodernizm i społeczeństwo konsumpcyjne*, przeł. P. Czapliński, [w:] *Postmodernizm. Antologia przekładów*, oprac. R. Nycz, Kraków 1997.
- Janus-Sitarz A., *Dialogi międzytekstowe*, [w:] *Szkolne spotkania z literaturą*, red. A. Janus-Sitarz, Kraków 2007.
- Janus-Sitarz A., *Nauczanie literatury w „czasie marnym”, czyli jak kształcić wrażliwość aksjologiczną wobec tekstu kultury*, [w:] *Wartościowanie a edukacja polonistyczna*, red. A. Janus-Sitarz, Kraków 2008.
- Janus-Sitarz A., *Przyjemność i odpowiedzialność w lekturze. O praktykach czytania literatury w szkole*, Kraków 2009.
- Januszkiewicz M., *Etyczny wymiar hermeneutyki (wokół Gianni Vattimo)*, [w:] *Filozofia i etyka interpretacji*, red. A.F. Kola, A. Szahaj, Kraków 2007.
- Januszkiewicz M., *W-koło hermeneutyki literackiej*, Warszawa 2007.
- Jaranowski M., *Problem postępu moralnego w etyce Richarda Rorty'ego*, „*Ruch Filozoficzny*” 2006, t. LXIII, nr 3.
- Jarniewicz J., *Wojna i nieobecność wojny w Malowanym ptaku*, [w:] *Jerzy Kosiński: Być Tu i Tam. Materiały z konferencji naukowej: Jerzy Kosiński; Człowiek i dzieło na skrzyżowaniu kultur. Łódź 8–10 maja 1995*, red. A. Salska, G. Gazda, Warszawa 1997.
- Jarzębski J., O. T., [w:] J. Jarzębski, *Apetyt na przemianę. Notatki o prozie współczesnej*, Kraków 1997.
- Jarzębski J., *Recenzja 'Lali'*, <http://www.literackie.pl/recenzje.asp?idautora=11&idtekstu=1003&lang=PL> (6.12.2009).
- Jaworska J., *Własny pępek*, <http://www.stary.latarnik.pl/czytaj.php?isbn=83-88221-56-6> (18.11.2009).

INDEKS

- Abriszewska Daria 152, 159
Adamiak Marcin 29
Althusser Louis 127
Andriejew Anatolij 33
Andrukowicz Wiesław 25
Apel Karl-Otto 22, 218
Arystoteles 43, 187, 188, 191, 192
Attridge Derek 30, 145, 149
- Balbus Stanisław 100
Balcerzan Edward 16
Ball Stephen J. 161
Baluch Alicja 100
Banasiak Bogdan 130, 131, 140
Baran Bogdan 35, 42, 49, 138, 140, 141, 152, 183
Barthes Roland 122, 135
Bartoszyński Kazimierz 29
Baudrillard Jean 70, 73, 122
Bauman Janina 111
Bauman Zygmunt 13–15, 19, 38, 109–123, 160–162
Beaufret Jean 46, 47, 51
Beckett Samuel 27, 136
Bergson Henri 60
Bernacki Marek 233
Bernstein Richard 150, 151
Bielik-Robson Agata 139
Bieńkowska Ewa 198
Bieroń Tomasz 152, 157
Bińczyk Ewa 159
Bloom Harold 139
Bobko Andrzej 19, 79
Bolecki Włodzimierz 18
Bolińska Marta 98
- Bonowicz Wojciech 76
Booth Wayne Clayson 29
Borges Jorge Luis 27
Borkowska Ewa 70, 71
Bortnowski Stanisław 12
Bourgeois Patrick L. 199
Brentano Franz 43
Bruner Jerome 32
Buber Martin 59, 75, 191
Budrewicz Zofia 92
Burzyńska Anna 19, 27, 28, 30, 139, 140, 144, 145, 149
- Calvino Italo 27
Carroll David 139
Cassirer Ernst 22
Chelstowski Bogdan 206
Chrzęstowska Bożena 12, 27, 36
Chwin Stefan 15, 124, 161–165
Cichowicz Stanisław 198, 200
Clément Olivier 61
Collini Stefan 152, 157
Critchley Simon 144, 145
Culler Jonathan 147, 148
Czapliński Przemysław 18, 33, 98, 99, 102, 105, 152, 153, 178–180
Czarnik Tadeusz 26
Czermińska Małgorzata 15, 34, 73, 139
Czerniak Stanisław 115, 184
- Dąbrowski Mieczysław 20, 26, 27, 36, 71, 73, 74, 93, 233
Dante Alighieri 71
Darwin Karol 153

- Davidson Donald 150
Dehnel Jacek 15, 195, 223–225, 227, 228
Dehnel Piotr 192, 223
Derrida Jacques 13–15, 38, 59, 122, 138–149, 160, 172
Dewey John 150, 153
Dilthey Wilhelm 183
Domagała Dorota 184
Dostojewski Fiodor 71, 88
Dziamiński Grzegorz 18
Dziągiewska Beata 169
- Ebner Ferdinand 191
Eco Umberto 27
- Falkiewicz Lucyna 57
Fedewicz Maria Bożenna 147, 173
Fendrychowa Janina 196
Fink Ida 13
Flaubert Gustaw 88
Foucault Michel 13–15, 19, 38, 122, 125–137, 139, 160, 161, 167, 171
Frankiewicz Małgorzata 202, 209
Freud Sigmund 198, 199
Fuentes Carlos 27
- Gadacz Tadeusz 189
Gadamer Hans Georg 13–15, 35, 38, 55, 58, 90, 151, 183–196, 198, 222–224
Gajewska Grażyna 111
Gawliński Stanisław 104
Gazda Grzegorz 94
Geertz Clifford 157
George Stefan 43
Gibson Mel 165
Goethe Johann Wolfgang von 71
Graff Piotr 42, 197
Gretkowska Manuela 15, 137, 161, 167–170
Gruszewska-Blaim Ludmiła 95
Gutorow Jacek 141, 142, 144, 146
- Habermas Jurgen 18, 140, 218
Hacking Ian 151
Hartman Geoffrey 139
Hartmann Nicolai 77, 191
Hegel Georg Wilhelm Friedrich 60, 125, 126, 191
- Heidegger Martin 13–15, 22, 38, 41–58, 60–64, 66, 67, 76, 78, 85, 90, 91, 93, 115, 126, 140–142, 151, 153, 184, 185, 191, 196, 212, 217
Hennelowa Józefa 100
Heraklit 54
Herbert Zbigniew 13
Herder Johann Gottfried 22
Hezjod 183
Hillis Miller Joseph 29, 31, 70, 71, 139, 147, 148
Hochfeld Julian 109
Hölderlin Friedrich 43, 76, 238
Homer 183
Hopfinger Maryla 73
Huelle Paweł 15
Husserl Edmund 43, 60, 64, 66, 75, 76, 80, 134, 140, 151, 196
- Idziak Urszula 146
Ingarden Roman 75, 77
Iwazkiewicz Jarosław 13
- Jach Wojciech 152, 156
James William 150
Jameson Fredric 18
Janus-Sitarz Anna 11, 12
Januszkiewicz Michał 57, 184, 219, 220
Jaspers Karl 196
Jaworska Justyna 169, 171
Jelinek Elfriede 15
Jędraszewski Marek 61, 62
Johnson Barbara 139
Jurewicz Aleksander 13
- Kalaga Wojciech 42, 70–72, 116, 122
Kamińska Magdalena 191, 212
Kaniowski Andrzej Maciej 20
Kant Immanuel 60, 64, 125, 151
Kapusta Andrzej 22, 50, 125, 128, 132
Kapuściński Ryszard 15, 71, 78, 117
Karpowicz Ignacy 15
Kartezjusz 134, 151
Karwatowska Małgorzata 11, 92, 98
Kasia Katarzyna 191
Kasperski Edward 29
Kępiński Antoni 76, 87
Kierkegaard Søren Aabye 191

- Kilian Aleksandra 34
 Kłakówna Zofia Agnieszka 35
 Kłosiński Krzysztof 37, 38
 Kola Adam F. 29, 159, 219
 Komendant Tadeusz 125, 127, 130, 133, 135
 Konfucjusz 22
 Konieczny Jacek 117, 161
 Kosiński Jerzy 15, 58, 92–96
 Kot Karolina 61, 99, 203
 Kowalikowa Jadwiga 12
 Kowalska Małgorzata 68, 69, 97, 208, 212
 Kozakiewicz Helena 72
 Koziółek Krystyna 11, 92
 Krawczyk Marcin 153, 155
 Krzemieniowa Krystyna 22
 Ksenofont 126
 Kubisiowska Katarzyna 174, 237
 Kuczok Wojciech 15, 149, 159, 161, 172–180
 Kuczyńska Alicja 191
 Kunz Tomasz 28
 Kuryś Agnieszka 63
 Kwaśniewicz Krzysztof 161
 Kwiatkowska-Ratajczak Maria 12, 15, 36, 37, 160
 Kwiek Marek 134
 Kwietniewska Małgorzata 45
- Leibniz Gottfried Wilhelm 43
 Leśmian Bolesław 228
 Levinas Emmanuel 13–15, 38, 50, 59–73, 75–77,
 80, 88, 91, 92, 97, 99, 120, 140, 144, 145,
 198, 203, 208
 Libera Antoni 15, 221, 223, 234–238
 Lipiec Józef 21
 Locke John 151
 Lorenc Włodzimierz 66, 132, 153, 159, 187,
 198, 200, 211
 Lyotard Jean-François 18, 19, 135
- Łapiński Zdzisław 18
 Łebkowska Anna 26, 34, 71, 73
 Łukasiewicz Małgorzata 18, 184, 185, 187
- Mahler Gustav 98
 Man Paul de 139, 173
 Marcel Gabriel 76, 196
 Marek Aureliusz 126
- Margański Janusz 151
 Marion Jean-Luc 146
 Markiewicz Henryk 29
 Markowski Michał Paweł 18, 19, 27–29, 31, 34,
 37, 41, 126, 135, 136, 139, 140, 143, 146,
 147, 149, 151, 152
 Marks Karol 22, 125
 Márquez Gabriel Garcia 15
 Marszałek Robert 41
 Martens Ekkehard 22
 Masłowska Dorota 15
 Maślanka Mariusz 15
 Matuszewski Krzysztof 140
 McLuhan Marshall 78
 Melosik Zbyszko 12
 Michalski Krzysztof 42–44, 48, 58, 184, 185
 Mirkowicz Tomasz 95
 Mizera Janusz 42, 49
 Mizuro Marta 227
 Mokrzycki Edmund 72
 Morawski Stefan 28
 Mościcki Paweł 30, 147, 149
 Mrozek Sławomir 13
 Myrdzik Barbara 11, 12, 20, 92, 98, 222
 Myśliwski Wiesław 13
- Nemo Philippe 66
 Nietzsche Fryderyk 22, 43, 126, 134, 140, 144,
 151, 212, 214, 217
 Norris Christopher 139
 Nowacki Dariusz 164, 165
 Nycz Ryszard 18, 27, 28, 33, 34, 111, 138, 140,
 143, 147, 148, 151, 152, 212
- Opoczyńska Małgorzata 33
 Opolska-Kokozka Bogna 60
 Ostaszewski Robert 101, 102, 174
- Pachecka Jadwiga 12
 Paetzold Heinz 22
 Pankalla Andrzej 34
 Petrarka Francesco 71
 Peyrefitte Alain 133
 Piątkowska Anna 12
 Pico della Mirandola Giovanni 22
 Pieniążek Marek 11

- Pieniążek Paweł 138, 140, 141
Pieszak Eryk 70, 73, 74
Pilch Anna 11, 161, 173
Pilch Jerzy 13, 98
Piórkowski Dariusz 90
Platon 60, 126, 185, 191
Plessner Helmuth 22
Plutarch 126, 136
Pöggeler Otto 43
Poller Nidra 59
Popiel Magdalena 213
Popowski Waclaw Jan 152
Potocka Maria Anna 18
Proust Marcel 71, 176
Puszkin Aleksander 71
Putnam Hilary 150
- Radziwiłł Michał 133
Rajcher Władysław 235
Reiter Josef 64
Rewers Ewa 28
Ricoeur Paul 13–15, 38, 42, 58, 59, 61, 76, 88,
90, 196–210, 223, 229
Rilke Rainer Maria 43
Rogoziński Julian 228
Rolewski Jarosław 184
Rorty Richard 13–15, 38, 76, 87, 140, 150–161,
177
Rosenzweig Franz 59, 64, 75, 191
Rosner Katarzyna 42, 192, 194, 197, 202, 203, 209
- Saint-Cheron Michaël de 60, 61, 69–71, 99, 203
Salska Agnieszka 94
Salkiewicz Katarzyna 12
Sareło Zbigniew 25, 26
Scheler Max 22, 77, 191
Schleiermacher Friedrich Daniel Ernst 183
Schmidt Éric Emmanuel 15
Schnädelbach Herbert 22
Scholes Robert 33
Scholtz Günter 184, 185
Schopenhauer Artur 237
Seneka 126, 131
Sidorek Janusz 72
Siemek Marek Jan 72
Siwor Dorota 104
- Skarga Barbara 41, 47, 55, 63, 64, 69, 70, 72, 84
Sloterdijk Peter 49, 50, 141
Sławek Tadeusz 145, 146
Sławiński Janusz 18, 28, 42
Sofokles 199
Sokrates 126, 131
Sosnowski Jerzy 15, 229
Sowiński Adolf 228
Stachewicz Krzysztof 51, 52, 69
Stachura Edward 5
Stasiuk Andrzej 15
Stelmaszczyk Barbara 212
Strasser Stephan 61
Strzelecki Radosław 53
Styczeń Tadeusz 24
Surma-Gawłowska Monika 215
Szahaj Andrzej 18, 28, 29, 31, 115, 150, 158,
159, 219
Szawiel Tadeusz 72
Szczubińska Michał 151
Szczygieł Mariusz 15
Szekspir William 71
Szkofut Tadeusz 12, 21–24, 50, 118, 122, 125,
128, 153
Szkudlarek Tomasz 12
- Tanalska Anna 111
Terakowska Dorota 15, 74, 92, 97–100
Tischner Józef 13–15, 38, 42, 43, 64, 65, 75–92,
101
Tokarczuk Olga 13, 15, 90, 92, 101–103, 105,
210, 223, 229–231, 233
Tolstoj Lew 88
Trakl Georg 43
- Ulicka Danuta 29, 31
Uryga Zenon 12, 31
- Vattimo Gianni 13–15, 19, 38, 41, 190, 191,
211–221, 223, 234
Veyne Paul 133
- Waldenfels Bernhard 70, 72
Wańkiewicz Melchior 13
Wawrzyszko Paweł 148
Węgrzyniak Anna 104

Wilk Jadwiga 58

Wilkoszewska Krystyna 94

Wiśniewski Janusz Leon 15

Wiśniewski Ryszard 25

Witkowski Michał 15

Wittgenstein Ludwig 151

Wolicka Elżbieta 209

Zachariasz Andrzej L. 25, 26

Zarębski Tomasz 146

Zawadzki Andrzej 34, 213, 220, 221

Żychliński Arkadiusz 49, 141, 152, 158

REDAKCJA

Anna Poinc-Chrabąszcz

KOREKTA

Zespół

SKŁAD I ŁAMANIE

Katarzyna Mróz-Jaskuła

Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego
Redakcja: ul. Michałowskiego 9/2, 31-126 Kraków
tel. 12-663-23-80, 12-663-23-82, fax 12-663-23-83